

การสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคม
ของกลุ่มเกษตรกรชาวสวนมะพร้าวในโครงการแก้ไขปัญหาความยากจน
ของกลุ่มเกษตรกรชาวสวนมะพร้าวให้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นอย่างยั่งยืนของประเทศไทย
Socio-Economic Survey of Coconut Community Joined Project Entitled
Overcoming Poverty in Coconut-growing Communities :
Coconut Genetic Resources for Sustainable Livelihoods in Thailand

วิไลวรรณ ทวิษศรี¹   ปิยนุช นาคะ²   ปานหทัย นพชินวงศ์¹   และ เสรี อยู่สถิตย¹
Wilaiwan Twishri¹   Peyanoot Naka²   Parnhathai Nopchinwong¹   and Seree Usathit¹

บทคัดย่อ

การสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคม เป็นการเก็บข้อมูลวิจัยประกอบการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของโครงการแก้ไขปัญหาความยากจนของกลุ่มเกษตรกรชาวสวนมะพร้าวให้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นอย่างยั่งยืนของประเทศไทย โดยได้ทำการสำรวจเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถาม เมื่อเริ่มและสิ้นสุดโครงการฯ จากเกษตรกร 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มเกษตรกรมะพร้าวบ้านคอกวัว ต.ชัยบุรี อ.เมือง จ.พัทลุง กลุ่มเกษตรกรทำสวนแสงอรุณ ต.แสงอรุณ อ.ทับสะแก จ.ประจวบคีรีขันธ์ และกลุ่มเกษตรกรทำสวนมะพร้าวตำบลทุ่งคา อ.เมือง จ.ชุมพร โดยมีวัตถุประสงค์คือ เพื่อทราบข้อมูลพื้นฐานของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการเพื่อนักวิจัยจะหาแนวทางที่เหมาะสมที่จะช่วยเติมเต็มศักยภาพและความเข้มแข็งของกลุ่มเกษตรกร ผ่านการวิจัยแบบมีส่วนร่วม การอบรม การพัฒนาความรู้ความสามารถ เพื่อให้เกษตรกรมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นอย่างยั่งยืน ตลอดจนส่งเสริมให้เกษตรกรตระหนักถึงคุณค่าของการอนุรักษ์พันธุกรรมมะพร้าว และเพื่อประเมินผลการเข้าร่วมทำกิจกรรมของโครงการ โดยใช้เส้นความยากจนเป็นเกณฑ์

การสำรวจครั้งแรก พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ มีอายุ 41-50 ปี สำเร็จการศึกษาระดับชั้นประถมศึกษา (ป.4-ป.6) มากกว่า 85%ของเกษตรกร มีพื้นที่ทำกินเป็นของตนเอง เกษตรกรกลุ่มฯคอกวัว กลุ่มฯแสงอรุณ และกลุ่มฯทุ่งคา มีผู้ที่มีรายได้ต่ำกว่าเส้นความยากจนจำนวน 16.7, 14.7 และ 44.2% ตามลำดับ และเมื่อสิ้นสุดโครงการฯสำรวจพบว่า มีผู้ที่มีรายได้ต่ำกว่าเส้นความยากจนจำนวน 22.7, 0.02 และ 34.12% ตามลำดับ โดยมีรายได้จากมะพร้าวคิดเป็น 31.4, 55.7 และ 44.0% ตามลำดับ เกษตรกรปลูกมะพร้าวเพิ่มจากเดิม 87.4, 224.5, และ 66.9% ตามลำดับ เกษตรกร 38% ของกลุ่มฯทุ่งคา, 34% ของกลุ่มฯแสงอรุณ, และ 48% ของกลุ่มฯคอกวัว บอกว่ามีรายได้เพิ่มขึ้นจากการทำผลิตภัณฑ์ที่มีมูลค่าเพิ่มจากมะพร้าว

¹ ศูนย์วิจัยพืชสวนชุมพร อำเภอสวี จังหวัดชุมพร 86130

¹ Chumphon Horticultural Research Centre, Sawi District, Chumphon Province 86130

² สถาบันวิจัยพืชสวน กรมวิชาการเกษตร จตุจักร กรุงเทพฯ 10900

² Horticultural Research Institute, Department of Agriculture, Chatuchak, Bangkok, 10900

เนื่องจากการดำเนินโครงการฯ มีระยะเวลาเพียง 3 ปี จึงไม่เห็นความแตกต่างอย่างเด่นชัด โดยเฉพาะในด้านการเพิ่มรายได้ของครัวเรือนเกษตรกรตามที่เกษตรกรบารายคาดหวังจากการเข้าร่วมโครงการ อย่างไรก็ตาม การดำเนินโครงการแก้ไขปัญหาความยากจน ได้นำประโยชน์มาสู่เกษตรกรชาวสวนมะพร้าว โดยได้มีการเริ่มตั้งกิจกรรมต่าง ๆ ไว้ ให้เป็นตัวอย่างแก่เกษตรกรชาวสวนมะพร้าวที่ไม่ได้เข้าร่วมโครงการ โดยเฉพาะการได้เพิ่มความรู้ ประสบการณ์ จากการอบรม ดูงาน เกษตรกรได้ความรู้และทักษะนำไปประกอบอาชีพ ได้เรียนรู้การดูแลสวนมะพร้าวเพิ่มขึ้น และได้เริ่มใช้พื้นที่ว่างเปล่าในสวนมะพร้าว ตระหนักถึงคุณค่าของการปลูกมะพร้าว และเห็นด้วยว่าเงินกู้ดอกเบี้ยต่ำที่โครงการฯ ได้มอบไว้ให้แต่ละกลุ่มบริหารจัดการเอง มีประโยชน์ในการนำไปริเริ่มทำกิจกรรมในสวนมะพร้าวเพื่อก่อให้เกิดรายได้

คำหลัก : เส้นความยากจน เกษตรกรชาวสวนมะพร้าว

Abstract

The Socio-economic survey is a part of Overcoming Poverty in Coconut-Growing Communities: Coconut Genetic Resources for Sustainable Livelihoods in the Thailand. The Socio-economic survey was carried out 2 times; on the beginning and the end of project at the 3 community-based organizations (CBOs) including Khog Wuaw coconut shell handicraft community (KWC) from Phattalung, Seang Arun coconut farming community (SAC) from Prachaub Kirikhan, and Thung Ka coconut farming community (TKC) from Chumphon. The survey was conducted in order to gather information how the project will be assist the CBOs through collaborative research, training and institutional development for sustainable livelihood and boost them to aware of coconut conservation, and to evaluate outcome of joint project activities such as what the direct benefits in the communities and the national poverty line was used to evaluate the living index.

The first survey was found that most of coconut farmers (respondents) are at age of 41-50 year old, primary school graduated, over 85 %of them have their own farm. The farmers from KWC, SAC, and TKC are under poverty line at 16.7, 14.7, and 44.2% respectively while the last survey found that the farmers from KWC, SAC, and TKC are under poverty line at 22.7, 0.02, and 34.12% respectively. The income from coconut of the 3 CBOs are 31.4, 55.7, and 44.0% respectively.

In the last survey, after joined project activities, it was found that the coconut population of 3 CBOs increased from the beginning about 87.4, 224.5, and 66.9% respectively. The 48% respondent of KWC, 34% of SAC, and 38% of TKC earned more income from producing coconut high value product. With regard to their comments to the project, all of them agreed that they received helps from the project such gained knowledge and skill for making coconut products, aware of and contributed to the conservation of coconut varieties, learned more on coconut farm management,

agreed that the micro credit was useful for their investment in HVP, livestock production, or intercropping, and started to farm unused land to produce intercrop

This is the three years project, thus, the result of both surveys did not show much differences in farmers well-being. But it was proven that taking part in the project brought benefits to all of coconut farmers although some of them did not meet their expectation of increasing income. The self-reliance of farmers is the key to community self-reliance, they have taken the first step and making steady progress forward their gold.

Key Words : poverty line, coconut farmer

บทนำ

โครงการแก้ไขปัญหาคความยากจนของกลุ่มเกษตรกรชาวสวนมะพร้าวให้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นอย่างยั่งยืน เป็นโครงการวิจัยแบบมีส่วนร่วม โดยมุ่งที่จะส่งเสริมการใช้ประโยชน์และอนุรักษ์พันธุกรรมมะพร้าว (utilization and conservation of coconut genetic resources) โครงการนี้ได้มีการดำเนินงานใน 11 ประเทศสมาชิกของ เครือข่ายอนุรักษ์พันธุกรรมมะพร้าว (International Coconut Genetic Resources Network หรือ COGENT) ได้แก่ จีน อินเดีย อินโดนีเซีย มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ เวียดนาม เม็กซิโก แทนซาเนีย กาน่า จาไมกา และไทย ภายใต้ สถาบันพันธุกรรมพืชนานาชาติ (IPGRI) โดยได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากกองทุนนานาชาติเพื่อการพัฒนา การเกษตร (International Fund for Agricultural Development หรือ IFAD) สำหรับการดำเนินโครงการใน ประเทศไทย ภายใต้ความรับผิดชอบของสถาบันวิจัยพืชสวน กรมวิชาการเกษตร ได้คัดเลือกกลุ่มเกษตรกรชาวสวน มะพร้าว เข้าร่วมโครงการ จาก 3 จังหวัด ได้แก่ กลุ่มเกษตรกรทำสวนแสงอรุณ จ.ประจวบคีรีขันธ์ กลุ่มเกษตรกร ทำสวนมะพร้าวตำบลทุ่งคา จ.ชุมพร และกลุ่มหัตถกรรมกะลามะพร้าวบ้านคอกวัว และดำเนินการทดสอบสมมติฐาน การวิจัย ภายในระยะการดำเนินโครงการ 3 ปี (พ.ศ. 48 – เม.ย.51) โดยเริ่มจากการทำ SWOT analysis และทำ การสำรวจข้อมูลเศรษฐกิจและสังคมครั้งแรก จากนั้นได้ใส่ input โดยได้มอบเงินทุนหมุนเวียน (Micro credit) ให้ กลุ่มละ 120,000 บาท และเครื่องมืออุปกรณ์การผลิตตามความต้องการของกลุ่มเกษตรกร สนับสนุนการเพิ่ม ทักษะและแลกเปลี่ยนประสบการณ์ โดย จัดอบรมเพื่อให้ความรู้และเทคโนโลยีการผลิต จัดให้ดูงาน และเข้าร่วม นิทรรศการ ซึ่งโครงการ ได้สนับสนุนให้เกษตรกรเข้าร่วม วันมะพร้าว (Coconut Day) ทุกปี ในเวลา 3 ปี ตลอดจนทำการวิจัยและหาช่องทางการตลาดสำหรับผลิตภัณฑ์ที่มีมูลค่าเพิ่ม (High Value Product) ให้ด้วย แล้วติดตามประเมินผลการดำเนินโครงการเป็นระยะ ๆ โดยมีเจ้าหน้าที่ลงพื้นที่เป็นประจำทุกเดือน เพื่อรับทราบ ปัญหาอุปสรรคในการดำเนินกิจกรรมภายใต้โครงการ และหาแนวทางที่เหมาะสมที่จะช่วยเติมเต็มศักยภาพและ ความเข้มแข็งของกลุ่มเกษตรกร และเมื่อโครงการใกล้สิ้นสุดได้ทำการสำรวจข้อมูลเศรษฐกิจและสังคมอีกครั้งหนึ่ง เพื่อประเมินผลสำเร็จ (out put) ของโครงการ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อทราบข้อมูลพื้นฐานของกลุ่มเกษตรกรชาวสวนมะพร้าวที่เข้าร่วมโครงการ
2. เพื่อหาแนวทางช่วยเติมเต็มศักยภาพและความเข้มแข็งของกลุ่มเกษตรกร ให้เกษตรกรมีรายได้เพิ่มขึ้น
3. เพื่อประเมินผลของการดำเนินกิจกรรมในโครงการ และ
4. เพื่อให้เกษตรกรชาวสวนมะพร้าวตระหนักถึงคุณค่าของการอนุรักษ์พันธุ์มะพร้าว และมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นอย่างยั่งยืน

นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย (optional)

สัดส่วนประชากรยากจน (poverty line) เป็นเครื่องมือสำหรับวัดภาวะความยากจน โดยคำนวณจากต้นทุนหรือค่าใช้จ่ายของปัจเจกบุคคลในการได้มาซึ่งอาหารและสินค้าบริการที่จำเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิต

สัดส่วนคนจน (poverty incident) คำนวณจาก จำนวนประชากรที่มีรายจ่ายเพื่อการบริโภคต่ำกว่าเส้นความยากจนหารด้วยจำนวนประชากรทั้งหมด คูณด้วย 100

เงินกู้ดอกเบี้ยต่ำ (micro credit) เป็นเงินที่เกษตรกรสามารถกู้จากกลุ่ม ไปลงทุนทำกิจกรรมเกษตรแล้วนำมาคืนพร้อมดอกเบี้ยแล้วให้เกษตรกรรายต่อไปกู้ จึงเป็นเงินทุนหมุนเวียน

กรอบแนวคิดในการวิจัยและวรรณกรรมสนับสนุนกรอบแนวคิด

เนื่องจากเกษตรกรชาวสวนมะพร้าว ส่วนใหญ่ปลูกมะพร้าวเป็นพืชเดี่ยว และมีรายได้จากการขายมะพร้าวผลแก่ หรือมะพร้าวอย่างเท่านั้น ขาดความรู้ด้านเทคโนโลยีการผลิตที่เหมาะสม ขาดแคลนเครื่องมืออุปกรณ์ในการทำผลิตภัณฑ์ และเข้าถึงแหล่งทุนกู้ยืม ไม่รู้ช่องทางการตลาด ในครอบครัวมีคนที่หารายได้หลักเพียงคนเดียว ขาดการรวมกลุ่มทำกิจกรรม ดังนั้นต้องหากลยุทธ์ในการเพิ่มรายได้ลดรายจ่าย เพื่อให้เกษตรกรเหล่านี้ยังคงปลูกมะพร้าวต่อไป และอยู่ได้อย่างยั่งยืน ทั้งนี้เพื่อเป็นการอนุรักษ์พันธุ์กรรมมะพร้าวในแปลงเกษตรกร (On farm conservation) ไปด้วย กลยุทธ์ดังกล่าว ได้แก่ (1) การปลูกพืชแซมในสวนมะพร้าว เช่น พืชเศรษฐกิจ พืชอาหาร หรือสมุนไพร เพื่อใช้พื้นที่ว่างเปล่าในสวนมะพร้าว (2) การเลี้ยงสัตว์เพื่อบริโภคและจำหน่าย (3) การทำผลิตภัณฑ์ที่มีมูลค่าเพิ่มจากมะพร้าว และ (4) ส่งเสริมการสร้างแปลงเพาะมะพร้าวเพื่อผลิตหน่อมะพร้าวจำหน่าย

ในการวิจัยจึงได้ตั้งสมมติฐานการวิจัยไว้ว่า หากเกษตรกรชาวสวนมะพร้าวทำกิจกรรมตามกลยุทธ์ทั้ง 4 จะไม่ยากจนอีกต่อไป และมีเงื่อนไขกับเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ คือ ต้องปลูกมะพร้าว คนละ 5 ต้นต่อปี เพื่อส่งเสริมการอนุรักษ์พันธุ์กรรมมะพร้าว

วิธีดำเนินการวิจัย

อุปกรณ์

1. แบบสอบถาม ที่แปลจากต้นฉบับภาษาอังกฤษ ของ COGENT ใช้ในการสัมภาษณ์ครั้งแรก
2. แบบสอบถาม ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม เพื่อให้สอดคล้องกับสภาวะเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทย ใช้สัมภาษณ์ตอนสิ้นสุดโครงการ
3. แบบบันทึกข้อมูล รายรับ-รายจ่ายประจำเดือน ใช้บันทึก 12 เดือน
4. คอมพิวเตอร์ สำหรับบันทึกข้อมูลและประมวลผลการดำเนินโครงการ

วิธีการสำรวจข้อมูล

1. สัมภาษณ์ตัวแทนเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการฯ เมื่อแรกเริ่มโครงการ และ ใกล้สิ้นสุดโครงการ โดยใช้แบบสอบถาม นับจำนวนแต่ละคำตอบจากแต่ละข้อ แล้วคำนวณ เป็นร้อยละ และนำเสนอในรูปแบบของตาราง
2. ใช้แบบบันทึกรายรับ-รายจ่ายประจำเดือน เมื่อเจ้าหน้าที่ไปตรวจเยี่ยมกลุ่มฯ แต่ละเดือน จะสอบถาม และบันทึกข้อมูลประจำเดือนของครัวเรือน นำข้อมูลมาหาค่าเฉลี่ย และนำเสนอในรูปแบบของตาราง

เวลาและสถานที่

ทำการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคม ครั้งที่ 1 เมื่อ เมษายน 2549 และ ครั้งที่ 2 เมื่อ ธันวาคม 2550 ณ กลุ่มเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ ได้แก่ กลุ่มหัตถกรรมกะลามะพร้าวบ้านคอกวัว ต.ชัยบุรี อ.เมือง จ.พัทลุง กลุ่มเกษตรกรทำสวนแสงอรุณ อ.ทับสะแก จ.ประจวบคีรีขันธ์ กลุ่มเกษตรกรทำสวนมะพร้าวตำบลทุ่งคา อ.เมือง จ.ชุมพร

ผลการวิจัยและการอภิปรายผล

จากการสำรวจเมื่อเริ่มโครงการปี 2549 ได้สัมภาษณ์เกษตรกร จำนวน 63 ราย จากกลุ่มฯ คอกวัว 44 ราย จากกลุ่มฯ แสงอรุณ และ 53 ราย จากกลุ่มฯ ทุ่งคา และ เมื่อใกล้สิ้นสุดโครงการ ปี 2550 ได้สัมภาษณ์เกษตรกร จำนวน 64 ราย จาก 91 ครัวเรือน จากกลุ่มฯ คอกวัว 61 ราย จาก 61 ครัวเรือน จากกลุ่มฯ แสงอรุณ และ 64 ราย จาก 90 ครัวเรือน จากกลุ่มฯ ทุ่งคา ผลการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคม แบ่งเป็น (1) ข้อมูลพื้นฐานทั่วไป (2) ข้อมูลด้านการเกษตรและแหล่งพันธุกรรมมะพร้าว (3) ศักยภาพของเกษตรกรชาวสวนมะพร้าว (4) ข้อมูลชีวิตความเป็นอยู่หรือสิ่งอำนวยความสะดวกในชีวิตประจำวัน และ (5) ข้อมูลรายได้ รายจ่าย หนี้สิน และการเข้าถึงแหล่งเงินทุน (6) ประโยชน์ที่ได้รับจากการเข้าร่วมโครงการ โดยข้อมูลในส่วนที่ (1) และ (2) ได้แสดงไว้ในตารางภาคผนวกแล้ว

สรุปสาระสำคัญจากการสำรวจเมื่อเริ่มโครงการ ในเบื้องต้น พบว่าเกษตรกรแต่ละกลุ่มมีความแตกต่างกันไป และเลือกดำเนินกิจกรรมที่ต่างกันไป กลุ่มหัตถกรรมกะลามะพร้าวบ้านคอกวัว จ.พัทลุง เกษตรกรมีอาชีพหลักคือทำนาและสวนยาง และมีการรวมกลุ่มทำหัตถกรรมกะลามะพร้าวเป็นอาชีพมาก่อนเข้าร่วมโครงการ มีปัญหาในการติดต่อสื่อสาร และขาดเครื่องมือการผลิต และมีประชากรมะพร้าวในหมู่บ้าน เพียง 40 ต้น ขาดแคลน

วัตถุประสงค์ต้องหาซื้อผลมะพร้าวแก่หรือกะลามะพร้าวมาทำหัตถกรรม กลุ่มเกษตรกรทำสวนแสงอรุณ จ.ประจวบคีรีขันธ์ เกษตรกรปลูกมะพร้าวเป็นอาชีพ และมีอาชีพเสริม คือ การเลี้ยงวัว แต่ยังไม่ใช้พื้นที่ว่างในสวนให้เกิดประโยชน์สูงสุด และไม่มีมีการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากมะพร้าวเป็นกลุ่มอย่างเป็นทางการ เคยรวมกลุ่มทำถ่านกะลามะพร้าวอัดแท่งแต่มีปัญหาการจัดการโรงงานจึงไม่ได้ผลติดอย่างต่อเนื่อง และต้องการความรู้ในการจัดการสวนมะพร้าวเพื่อเพิ่มผลผลิต กลุ่มเกษตรกรทำสวนมะพร้าวตำบลทุ่งคา เกษตรกรทำสวนมะพร้าวแบบผสมผสานกับพืชสวนหรือไม้ผลอื่น ๆ มีการทำหัตถกรรมกะลา และทำน้ำตาลมะพร้าวอยู่บ้าง การจัดตั้งกลุ่มยังไม่เข้มแข็ง และยังไม่มีการผลิตภัณฑ์มะพร้าวของกลุ่ม เกษตรกรต้องการมีรายได้เพิ่มจากการทำสวนมะพร้าว ส่วนความต้องการพันธุ์มะพร้าวปลูกนั้น พบว่า กลุ่มฯ คอกวัว ซึ่งมีความต้องการใช้กะลาในการทำหัตถกรรม ได้เลือกมะพร้าวพันธุ์กะโหลก เพราะต้องการขนาดกะลาใหญ่ และพันธุ์มะพร้าวไฟ เพื่อปลูกประดับทางเข้าหมู่บ้าน และมะพร้าวน้ำหอมเพื่อปลูกรับประทานและต้อนรับนักท่องเที่ยวที่มาดูงานที่กลุ่ม กลุ่มฯ แสงอรุณ ยังคงยืนยันปลูกพันธุ์ทับสะแก และน้ำหอม เพราะเชื่อว่ามะพร้าวทับสะแก ให้กะทิมันที่มากที่สุด กลุ่มฯ ทุ่งคา ได้เลือกจะปลูกพันธุ์น้ำหอมเพื่อบริโภคในครัวเรือน ปลูกพันธุ์ทะเลทรายร้อยเพื่อใช้ทำหัตถกรรมกะลา และ ปลูกพันธุ์ทับสะแกเพื่อใช้น้ำมันมะพร้าวบริสุทธิ์และจำหน่ายผลแก่

สาระสำคัญจากการสำรวจครั้งสุดท้ายสรุปได้ว่า พบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่ของทั้งสามกลุ่ม มีอายุอยู่ในช่วง 41-50 ปี ต้องรับผิดชอบค่าใช้จ่ายในการศึกษาของบุตร โดยเฉลี่ย 1 คนต่อครัวเรือน สมาชิกในครัวเรือนของกลุ่มฯ คอกวัว กลุ่มฯ แสงอรุณ และกลุ่มฯ ทุ่งคา ที่ทำงานและมีรายได้ มี 115 จาก 208 คน จาก 64 ครัวเรือน, 127 จาก 249 คน จาก 61 ครัวเรือน, และ 137 จาก 279 คน จาก 64 ครัวเรือน ตามลำดับ ดังนั้น ประมาณร้อยละ 50 ของสมาชิกในครัวเรือนมีงานทำและมีรายได้

ข้อมูลด้านการเกษตร ก่อนเริ่มโครงการ พบว่า มากกว่า 85%ของเกษตรกรจากแต่ละกลุ่ม เป็นเจ้าของสวน หรือเป็นผู้ถือครองพื้นที่ และเมื่อสิ้นสุดโครงการ พบว่า เกษตรกรแต่ละกลุ่ม ปลูกพืชหลักแตกต่างกันไป คือ เกษตรกรกลุ่มฯ คอกวัว ปลูกพืชหลักคือ ข้าว และยางพารา โดยมีพื้นที่ทำนา 220 ไร่ (คิดเป็น 49%ของพื้นที่รวมของผู้ที่ตอบแบบสอบถาม) และปลูกยางพารา 128 ไร่ (28%) และปลูกมะพร้าวโดยรวมเพียง 6 ไร่ (6%) จากพื้นที่ถือครอง รวม 453 ไร่ (100%) เกษตรกรกลุ่มฯ แสงอรุณ ปลูกมะพร้าวเป็นพืชหลักเพียงอย่างเดียวโดยมีพื้นที่ปลูกมะพร้าวโดยรวม 1,586.5 ไร่ (คิดเป็น 97% ของพื้นที่รวม) จากพื้นที่ถือครอง รวม 1,642.3 ไร่ (100%) และกลุ่มฯ ทุ่งคา เกษตรกรปลูกมะพร้าวร่วมกับพืชอื่น เช่น กาแฟ ทุเรียน หมาก ส้มโอ เป็นต้น และยังปลูกพืชเศรษฐกิจอื่น ๆ แยกจากมะพร้าว เช่น ยางพารา ปาล์ม โดยเกษตรกรมีพื้นที่ปลูกมะพร้าวโดยรวม 759 ไร่ (คิดเป็น 53%ของพื้นที่รวม) พื้นที่ปลูกปาล์มน้ำมัน 296 ไร่ (21%) พื้นที่ปลูกยางพารา 128 ไร่ (9%) จากพื้นที่ถือครอง รวม 1,435 ไร่ (100%)

ข้อมูลแหล่งพันธุ์กรรมมะพร้าว เมื่อเริ่มโครงการ พบว่า เกษตรกรทั้งสามกลุ่ม ได้นำพันธุ์มะพร้าวมาจากในท้องถิ่น และจากสวนของตนเอง และการสำรวจเมื่อสิ้นสุดโครงการ พบว่า เกษตรกรได้รับพันธุ์มะพร้าวมาปลูกในช่วงเข้าร่วมโครงการ จากแปลงเพาะของกลุ่มและจากศูนย์วิจัยพืชสวนชุมพร และเกษตรกรบางรายของกลุ่มฯ แสงอรุณและกลุ่มฯ ทุ่งคา เพาะพันธุ์จากสวนตนเอง ส่วนกลุ่มฯ คอกวัว ได้รับมะพร้าวผลแก่จากศูนย์วิจัยพืชสวนชุมพรแล้วนำไปเพาะที่แปลงเพาะของกลุ่มก่อนแจกจ่ายสู่สมาชิกที่เข้าร่วมโครงการ และจากการสำรวจเมื่อสิ้นสุดโครงการ พบว่า ประชากรต้นมะพร้าวเพิ่มขึ้นจากการสำรวจครั้งแรก โดยในพื้นที่กลุ่มฯ คอก

วัว มีจำนวนต้นมะพร้าวเพิ่มขึ้นจาก 540 ต้น เป็น 1,012 ต้น คิดเป็น 84.7% กลุ่มฯแสงอรุณ มีจำนวนต้นมะพร้าวเพิ่มขึ้นจาก 10,425 ต้น เป็น 33,828 ต้น คิดเป็น 224.5% และกลุ่มฯทุ่งคา มีจำนวนต้นมะพร้าวเพิ่มขึ้นจาก 8,075 ต้น เป็น 13,476 ต้น คิดเป็น 66.9%

การเพิ่มศักยภาพให้เกษตรกร โครงการได้สนับสนุน การอบรมและทัศนศึกษาดูงาน ตามความต้องการของเกษตรกร และจัดงานวันมะพร้าวปีละ 1 ครั้ง ในเวลาดำเนินโครงการ 3 ปี เพื่อเพิ่มศักยภาพการผลิต ความรู้ ประสบการณ์ ความสามารถในด้านต่าง ๆ เกษตรกร ผ่านการอบรมในเรื่องที่แตกต่างกันไป บางคนอบรม 2 หรือ 3 เรื่อง หรืออบรมเรื่องเดียว 2-3 ครั้ง ในที่สุด เกษตรกรได้ความรู้และทักษะเพิ่มขึ้น อีกทั้งโครงการยังได้สนับสนุน อุปกรณ์เครื่องมือในการผลิต เช่น อุปกรณ์เครื่องมือในการผลิตสิ่งประดิษฐ์จากกะลามะพร้าว การผลิตน้ำมันมะพร้าวบริสุทธิ์หรือผลิตภัณฑ์ และการทำผลิตภัณฑ์จากเส้นใยมะพร้าว Geo-textile และได้มอบเงินทุนไว้ให้กลุ่มละ 120,000 บาท เพื่อให้สมาชิกกลุ่ม ฎไปทำกิจกรรมได้ อีกทั้งโครงการยังช่วยหาช่องทางการตลาดในการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ ในปัจจุบันสมาชิกกลุ่มฯ ทุ่งคา สามารถผลิตและจำหน่าย น้ำมันมะพร้าวบริสุทธิ์และผลิตภัณฑ์จากน้ำมันมะพร้าวบริสุทธิ์ เช่น สบู่ น้ำมันมะพร้าว และครีมสมานรอยเท้าแตก และมีรายได้เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ และสมาชิกกลุ่มฯ คอกวัว สามารถทำผลิตภัณฑ์จากกะลามะพร้าวหลากหลายชนิดกว่าเดิมและมียอดจำหน่ายเพิ่มขึ้น เนื่องจากได้รับการสนับสนุนเครื่องมือและอุปกรณ์การผลิตจากโครงการ ส่วนกลุ่มฯ แสงอรุณ เกษตรกรได้รับการอบรมและส่งเสริมให้ปลูกหญ้าเลี้ยงวัวเพื่อใช้พื้นที่ว่างเปล่าในสวนมะพร้าวให้มากขึ้น ปัจจุบันเกษตรกรสามารถปลูกหญ้าเลี้ยงวัวได้ และลดค่าใช้จ่ายในการจัดหาหญ้ามาเลี้ยงวัว ส่วนการผลิตถ่านกะลามะพร้าวทางกลุ่มฯได้ให้เอกชนมาเช่าดำเนินการ

สิ่งอำนวยความสะดวกในชีวิตประจำวัน (Living indicators) จากการสำรวจพบว่า กลุ่มฯ คอกวัว เกษตรกร 95% มีบ้านเป็นของตนเอง และ 5%อาศัยบ้านญาติหรือพ่อแม่ เกษตรกรกลุ่มฯแสงอรุณ ทุกคนมีบ้านเป็นของตนเอง 100%ของผู้ให้สัมภาษณ์ และกลุ่มฯ ทุ่งคา เกษตรกร 88% มีบ้านเป็นของตนเอง 3%อยู่บ้านเช่า 2%อาศัยบ้านญาติหรือพ่อแม่ และ 2%อยู่บ้านของเจ้าของสวน ทั้งนี้ทุกบ้านมีส้วม และมากกว่า 83% มีตู้เย็นสำหรับเก็บอาหารที่บ้าน มากกว่า98% มีไฟฟ้าใช้ทุกครัวเรือน ส่วนใหญ่ใช้น้ำจากประปาหมู่บ้าน น้ำบ่อ และน้ำบาดาล และมากกว่า80%ใช้เตาแก๊สในการหุงต้ม เกษตรกรมีวิทยุและโทรทัศน์เป็นอุปกรณ์ในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร กลุ่มฯ คอกวัว กลุ่มฯแสงอรุณและกลุ่มฯ ทุ่งคา 72, 100 และ 91% มีโทรทัศน์ และ 27, 33 และ 39% มีวิทยุ มีโทรศัพท์บ้านและมีมือถือเป็นอุปกรณ์สื่อสาร โดยเกษตรกรกลุ่มฯคอกวัว กลุ่มฯ แสงอรุณและกลุ่มฯ ทุ่งคา 19, 3, และ 22% มีโทรศัพท์บ้าน 56, 80 และ 52% มีโทรศัพท์มือถือ เกษตรกรการเข้าถึงบริการด้านสาธารณสุข โดยเกษตรกรกลุ่มฯ คอกวัว เมื่อมีการเจ็บป่วย จะใช้บริการจากโรงพยาบาลของรัฐ 92% สถานีอนามัย 30% ซึ่ื่อยามารับประทานเอง 3% และไปใช้บริการของคลินิกเอกชน 11% เกษตรกรกลุ่มฯ แสงอรุณ เมื่อมีการเจ็บป่วย จะใช้บริการจากโรงพยาบาลของรัฐ 92% สถานีอนามัย 83% ซึ่ื่อยามารับประทานเอง 28% และ 5%ไปใช้บริการของคลินิกเอกชน ส่วนเกษตรกรกลุ่มฯ ทุ่งคา 73% จะใช้บริการจากสถานีอนามัย 69% ใช้บริการจากโรงพยาบาลของรัฐ มีเพียง 5% ที่ซึ่ื่อยามารับประทานเอง และ 13% ไปใช้บริการของคลินิกเอกชน ส่วนยานพาหนะในการเดินทางหรือการขนส่ง จากการสำรวจพบว่า เกษตรกรกลุ่มฯคอกวัว 16%มีรถยนต์ 59%มีรถจักรยานยนต์ 9%มีรถจักรยาน และ 5%มีรถไถนา เกษตรกรกลุ่มฯแสงอรุณ 43% มีรถยนต์ 100% มีรถจักรยานยนต์ และ51%มีรถจักรยาน ส่วนกลุ่มฯทุ่งคา เกษตรกร 28% มีรถยนต์ 92% มีรถจักรยานยนต์ และ38% มีรถจักรยาน

ข้อมูลรายรับ-รายจ่ายของครัวเรือน จากการสำรวจครั้งสุดท้าย พบว่า รายได้หลักของเกษตรกร เกษตรกรกลุ่มฯ คอกวัว 81% ของผู้ให้สัมภาษณ์ มีรายได้หลักจากการทำหัตถกรรมกะลามะพร้าว, 44% มีรายได้จากการทำนา, 30%มีรายได้จากการทำสวนยาง, 20%มีรายได้จากการค้าขาย และ 7% มีรายได้จากการรับจ้าง กลุ่มฯ แสงอรุณ เกษตรกร 90% มีรายได้หลักจากการทำสวนมะพร้าว, 57%มีรายได้หลักจากการเลี้ยงสัตว์, 46%มีรายได้จากการรับจ้าง และ 21% มีรายได้จากการค้าขาย กลุ่มฯ พุงคา เกษตรกร 66% มีรายได้หลักจากการทำสวนมะพร้าว, 31% มีรายได้จากการค้าขาย, 25% มีรายได้จากการทำสวนปาล์มน้ำมัน และ 22% มีรายได้จากการเลี้ยงสัตว์ เนื่องจากการสำรวจครั้งแรก พบว่า รายได้และรายจ่ายของครัวเรือน มีความแตกต่างกันไป และไม่ครอบคลุมทุกด้าน ดังนั้น ในระหว่างการดำเนินงานโครงการ จึงได้บันทึกข้อมูลรายได้และรายจ่าย ประจำเดือนของครัวเรือนของสมาชิก รวมทั้งรายได้ของกลุ่มที่มาจากการทำงานผลิตภัณฑ์ เป็นระยะเวลา 12 เดือน เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ชัดเจนขึ้น และได้แสดงข้อมูลรายรับ รายจ่าย ของครัวเรือนเกษตรกร ในตารางที่ 3.1, 3.2 และ 4

หนี้สิน และการเข้าถึงแหล่งเงินกู้ พบว่า เกษตรกร กลุ่มฯ คอกวัว กลุ่มฯแสงอรุณ และกลุ่มฯ พุงคา มีหนี้สิน 34, 98, และ 52% ตามลำดับ โดยเกษตรกรกลุ่มฯคอกวัว 23% มีหนี้สินกับธกส. 16% มีหนี้สินกับที่อื่น ๆ และ 11% มีหนี้สินกับโครงการฯ เกษตรกรกลุ่มฯแสงอรุณ 74% มีหนี้สินกับเครดิตยูเนียน 38% มีหนี้สินกับกองทุนหมู่บ้าน 21% มีหนี้สินกับ ธกส. และ 12% มีหนี้สินกับโครงการฯ และเกษตรกร กลุ่มฯพุงคา 33% มีหนี้สินกับ ธกส. 17% มีหนี้สินกับโครงการฯ 13% มีหนี้สินกับธนาคารหมู่บ้าน และ 11% มีหนี้สินกับธนาคารออมสิน

จากการที่โครงการให้เงินทุนหมุนเวียนไว้เป็นเงินกู้ดอกเบี้ยต่ำ (micro credit) สำหรับสมาชิก สมาชิกกลุ่มฯ คอกวัว ได้กู้เงินไปเลี้ยงปลาตุ๊ก สมาชิกกลุ่มฯ แสงอรุณ กู้เงินไปทำแปลงปลูกหญ้าเลี้ยงวัว และสมาชิกกลุ่มฯ พุงคา ได้กู้ไปเลี้ยงวัว และ ลงทุนทำน้ำมันมะพร้าวบริสุทธิ์ จะเห็นได้ว่า ร้อยละของเกษตรกรแต่ละกลุ่ม ที่มีหนี้สินกับโครงการไม่มากนัก เช่น กลุ่มฯคอกวัว กลุ่มฯ แสงอรุณ และกลุ่มฯ พุงคา มีหนี้สินกับโครงการฯ 11% 12% และ 17% ตามลำดับ ทั้งนี้เนื่องจากเงื่อนไขกฎเกณฑ์ของแต่ละกลุ่มตั้งขึ้นในการกู้เงิน เช่น อัตราดอกเบี้ย ระยะเวลาการกู้ยืม ผู้ค้ำประกัน กิจกรรมที่จะนำไปลงทุน เป็นต้น เช่น กลุ่มฯคอกวัว จะให้กู้เฉพาะสมาชิกที่จะเลี้ยงปลาตุ๊กเท่านั้น กลุ่มฯ แสงอรุณ จะให้กู้เฉพาะสมาชิกทำแปลงปลูกหญ้าเลี้ยงวัว กลุ่มฯพุงคา แบ่งเงินกู้ให้สมาชิกที่ทำกิจกรรมไม่เท่ากัน เช่น กู้เลี้ยงวัวได้ คนละ 10,000 บาท กู้ทำน้ำมันมะพร้าว คนละ 2,000 บาท เป็นต้น ทำให้จำนวนสมาชิกที่กู้ได้มีน้อย เนื่องจากจำนวนเงินที่ให้กู้สูง แต่วงเงินโครงการมีจำกัด สมาชิกที่จะกู้รายต่อไปต้องรอให้เงินทุนหมุนเวียนส่งเข้ามาก่อน อีกทั้งสมาชิกในกลุ่มรู้จักกันดี และมีหนี้สินจากกองทุนอื่น ๆ ในชุมชนนั้น ๆ แล้ว เมื่อประธานกลุ่มพิจารณาศักยภาพในการชำระหนี้แล้วเกษตรกรบางราย จึงไม่ได้รับเงินกู้จากโครงการฯ และผลกระทบที่เกิดขึ้น คือ การที่โครงการมีกองทุนหมุนเวียนให้กู้ยืม เป็นแรงจูงใจให้เกษตรกรต้องการเข้ามาเป็นสมาชิกเพื่อหวังกู้เงิน แต่บางรายไม่ตั้งใจทำกิจกรรมอย่างจริงจังตามเงื่อนไขของโครงการ

การเปรียบเทียบรายได้และรายจ่ายต่อหัว กับเส้นความยากจน (poverty line) และสัดส่วนคนจน (poverty incident) จากการสำรวจปี 2550 พบว่า เกษตรกร กลุ่มฯ คอกวัว กลุ่มฯแสงอรุณ และกลุ่มฯ พุงคา มีรายได้เฉลี่ยต่อครัวเรือน 114,790.63, 144,662.30 และ 114,218.75 บาท/ปี/ครัวเรือน หรือ 9,565.89, 12,055.19, และ 9,518.23 บาท/เดือน/ครัวเรือน ตามลำดับ ซึ่งมากกว่าการสำรวจครั้งแรก (ตารางที่ 5) และมีหนี้สินเฉลี่ยต่อครัวเรือน 52,652.00, 81,239.34 และ 120,406.25 บาท/ครัวเรือน ตามลำดับ และจากการ

บันทึกข้อมูลประจำเดือน พบว่า รายจ่ายของครัวเรือนโดยเฉลี่ย เป็น 97,780.20, 95,427.96, และ 59,441.52 บาท/ปี/ครัวเรือน หรือ 8,148.35, 7,952.33, และ 4,953.46 บาท/เดือน/ครัวเรือน ตามลำดับ

เมื่อเปรียบเทียบข้อมูลที่สำรวจได้กับข้อมูลการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน พ.ศ. 2550 ของสำนักงานสถิติแห่งชาติ ที่ว่า มีครัวเรือนที่มีหนี้สิน 63.3% และหนี้สินเฉลี่ยต่อครัวเรือน 116,681 บาท นับว่าเกษตรกรชาวสวนมะพร้าวกลุ่มฯ คอกว๊ว กลุ่มฯ แสงอรุณ มีหนี้สินน้อยกว่าหนี้สินเฉลี่ยต่อครัวเรือนดังกล่าว แต่เกษตรกรกลุ่มฯ พุงคา มีหนี้สินเฉลี่ยต่อครัวเรือนสูงกว่า จากการสอบถามเพิ่มเติมทราบว่า เป็นหนี้สินที่เกิดจากการกู้มาทำการเกษตร ส่วนการเปรียบเทียบรายได้และค่าใช้จ่าย พบว่า เกษตรกรมีรายได้เฉลี่ยมากกว่าค่าใช้จ่าย ซึ่งส่วนใหญ่จะนำรายได้ที่เกินจากค่าใช้จ่ายไปชำระหนี้

การสำรวจข้อมูลครั้งแรกและเปรียบเทียบกับเส้นความยากจน (poverty line) ของประเทศไทย ปี 2549 (1242 บาท/คน/เดือน) พบว่าเกษตรกรกลุ่มฯคอกว๊ว กลุ่มฯแสงอรุณ และกลุ่มฯพุงคา มีสัดส่วนคนจน (poverty incident) เป็น 16.7, 14.7 และ 44.2% ตามลำดับ และการสำรวจข้อมูลเมื่อสิ้นสุดโครงการฯ เปรียบเทียบกับเส้นความยากจนของประเทศไทย ปี 2550 (1386 บาท/คน/เดือน) พบว่า เกษตรกรกลุ่มฯคอกว๊ว กลุ่มฯแสงอรุณ และกลุ่มฯพุงคา มีสัดส่วนคนจน 22.7, 0.02 และ 34.12% ตามลำดับ ซึ่งจะเห็นได้ว่ากลุ่มฯแสงอรุณ และกลุ่มฯพุงคา มีจำนวนคนจนน้อยลง ส่วนกลุ่มฯคอกว๊ว มีจำนวนคนจนเพิ่มขึ้น 5% ทั้งนี้เกษตรกรทั้งสามกลุ่ม มีรายได้จากมะพร้าวในปี 2550 คิดเป็น 31.4, 55.7 และ 44.0%ของรายได้รวม ตามลำดับ (ตารางที่ 5) สำหรับรายละเอียดที่มาของรายได้ ในปี 2549 และ 2550 ได้แสดงไว้ในตารางที่ 3.1 และ 3.2

การเปรียบเทียบการกระจายรายได้ของครัวเรือน ปี 2549 และ ปี 2550 ได้จัดแบ่งครัวเรือนของเกษตรกรชาวสวนมะพร้าวออกเป็น 6 กลุ่ม ตามรายได้ต่อหัวต่อปีจากมากไปหาน้อย กลุ่มที่ 1 มีรายได้สูงสุด มากกว่า 35,000 บาท และ กลุ่มที่ 6 มีรายได้ต่ำสุด คือต่ำกว่า 7,000 บาท (ตารางที่ 5) จากการสำรวจพบว่า เกษตรกรกลุ่มที่มีรายได้สูงสุด ของกลุ่มฯคอกว๊ว กลุ่มฯแสงอรุณ และกลุ่มฯพุงคา มีส่วนแบ่งของรายได้ ในปี 2549 เป็น 38.9, 47.1, และ 7.7% และเพิ่มขึ้นเป็น 44.0, 88.5, และ 41.2% ในปี 2550 นั่นคือเกษตรกรของทั้งสามกลุ่ม มีสัดส่วนของผู้มีรายได้สูงเพิ่มขึ้น

แม้ว่าผู้ที่มีรายได้ต่ำกว่าเส้นความยากจน (สัดส่วนคนจน) ของกลุ่มฯ คอกว๊วจะเพิ่มจาก 16.7% เป็น 22.7% แต่เกษตรกรส่วนใหญ่ ของกลุ่มฯคอกว๊ว ที่อยู่ในกลุ่มที่มีรายได้สูงสุด มีสัดส่วนเพิ่มขึ้นจาก 38.9% ในปี 2549 เป็น 44.0% ในปี 2550 และเกษตรกรที่อยู่ในกลุ่มที่มีรายได้ต่ำสุด ก็ลดลงจาก 1.9% ในปี 2549 เป็น 0% ในปี 2550 และจะเห็นว่าเกษตรกรกลุ่มนี้ มีการกระจายตัวอยู่ในกลุ่มรายได้ทุกกลุ่ม ในสัดส่วนที่ไม่แตกต่างกันมากนัก เกษตรกรส่วนใหญ่ ของกลุ่มฯ แสงอรุณ 47.1% อยู่ในกลุ่มที่มีรายได้สูงสุด และรองลงมา 26.5% อยู่ในกลุ่มที่ 3 (มีรายได้ 21,000-28,000 บาท) และในปี 2550 เกษตรกรส่วนใหญ่ ของกลุ่มฯแสงอรุณ อยู่ในกลุ่มที่มีรายได้สูงสุดเพิ่มขึ้นเป็น 88.5% และพบว่า มีการกระจายตัวของเกษตรกรผู้มีรายได้ลดลงจากเดิม 6 กลุ่ม ในปี 2549 เป็น 3 กลุ่ม ในปี 2550 โดยขยับตัวไปอยู่ในกลุ่มที่มีรายได้สูงขึ้น 3 ลำดับแรก ซึ่งสอดคล้องกับผลการประเมิน สัดส่วนคนจน ซึ่งลดลงจาก 14.7% ในปี 2549 เป็น 0.02% ในปี 2550 ส่วนกลุ่มฯ พุงคา เกษตรกรส่วนใหญ่ 30.8% อยู่ในกลุ่มที่มีรายได้ กลุ่มที่ 3 (มีรายได้ 21,000-28,000 บาท) และรองลงมา 26.9%อยู่ในกลุ่มที่มีรายได้กลุ่มที่ 5 (มีรายได้ 7,000-14,000 บาท) และในปี 2550 เกษตรกรส่วนใหญ่ ของกลุ่มฯพุงคา ขยับไปอยู่ในกลุ่มที่มีรายได้สูงสุดมากถึง 41.2% และรองลงมา 22.4%อยู่ในกลุ่มที่มีรายได้ กลุ่มที่ 3 ยังคงเห็นการกระจายตัว

ของเกษตรกร อยู่ในทุกกลุ่มรายได้ แต่อย่างไรก็ตามถือว่าเกษตรกรกลุ่มนี้ส่วนใหญ่มีรายได้ต่อปีเพิ่มขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับผลการประเมิน คือ สัดส่วนคนจน ลดลงจาก 44.2% ในปี 2549 เป็น 34.12% ในปี 2550

ประโยชน์ที่เกษตรกรได้รับการเข้าร่วมจากโครงการ เกษตรกรกลุ่มฯ คอกวัว 83% ได้ความรู้และทักษะนำไปประกอบอาชีพ 69% มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์พันธุ์มะพร้าว 72% ได้เรียนรู้การใช้ประโยชน์จากส่วนต่างๆ ของมะพร้าว 48% มีรายได้เสริมจากการจากการผลิตผลิตภัณฑ์จากมะพร้าว และ 34% มีความรู้ความเข้าใจในการจัดการสวนมะพร้าวมากขึ้น เกษตรกรกลุ่มฯ แสงอรุณ 98% ได้ความรู้และทักษะนำไปประกอบอาชีพ 93% มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์พันธุ์มะพร้าว 77% ได้เรียนรู้การใช้ประโยชน์จากส่วนต่างๆ ของมะพร้าว 61% มีความรู้ความเข้าใจในการจัดการสวนมะพร้าวมากขึ้น และ 34% มีรายได้เสริมจากการจากการผลิตผลิตภัณฑ์จากมะพร้าว ส่วนเกษตรกรกลุ่มฯ พุงคา 54% ได้ความรู้และทักษะนำไปประกอบอาชีพ 48% มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์พันธุ์มะพร้าว 61% ได้เรียนรู้การใช้ประโยชน์จากส่วนต่างๆ ของมะพร้าว 50% มีความรู้ความเข้าใจในการจัดการสวนมะพร้าวมากขึ้น และ 38% มีรายได้เสริมจากการจากการผลิตผลิตภัณฑ์จากมะพร้าว ทั้งนี้ได้บันทึกข้อมูลรายได้ประจำเดือนจากการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ที่มีมูลค่าเพิ่ม ของแต่ละกลุ่มใน ในช่วง มกราคม – ธันวาคม 2550 ปรากฏว่า กลุ่มฯ คอกวัว มีรายได้จากหัตถกรรมกะลามะพร้าวและผลิตภัณฑ์ใกล้เคียง 2,708,073.00 บาทต่อปี กลุ่มฯ แสงอรุณ มีรายได้จากการทำมะพร้าวชาวส่งโรงงานกะทิ 1,865,208.00 บาทต่อปี และกลุ่มฯ พุงคา มีรายได้จากน้ำมันมะพร้าวบริสุทธิ์และผลิตภัณฑ์ 239,685.00 บาทต่อปี อนึ่งเกษตรกรกลุ่มฯ แสงอรุณทำมะพร้าวชาวเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีมูลค่าเพิ่มมาก่อนเข้าร่วมโครงการ ส่วนกลุ่มฯ พุงคา เริ่มผลิตและจำหน่ายน้ำมันมะพร้าวบริสุทธิ์และผลิตภัณฑ์ในระหว่างเข้าร่วมโครงการ

สรุปและข้อเสนอแนะ

1. การสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคม ทำให้ทราบข้อมูลพื้นฐานของกลุ่มเกษตรกรชาวสวนมะพร้าวที่เข้าร่วมโครงการ และ ผู้วิจัยสามารถ ดำเนินโครงการให้สอดคล้องกับสถานะความเป็นอยู่ของเกษตรกรได้
2. การอบรมและดูงาน เป็นแนวทางช่วยเติมเต็มศักยภาพและความเข้มแข็งของกลุ่มเกษตรกรได้ แม้ยังไม่เห็นรายได้เพิ่มขึ้นของเกษตรกรทุกราย

3. ผลการประเมินการดำเนินกิจกรรมในโครงการ สรุปได้ว่า

เกษตรกรกลุ่มฯ พุงคา มีความรู้ความสามารถในการทำผลิตภัณฑ์ใหม่จากมะพร้าว (น้ำมันมะพร้าวบริสุทธิ์และผลิตภัณฑ์) จำหน่ายเป็นรายได้เสริมได้ และกลุ่มฯ คอกวัว ได้รับการสนับสนุนเครื่องมือการทำหัตถกรรมกะลามะพร้าวจากโครงการ ทำให้ทำผลิตภัณฑ์ได้มากขึ้น สามารถขยายตลาด และจัดจำหน่าย สร้างรายได้มากกว่าเดิม

การส่งเสริมการเลี้ยงสัตว์เพื่อบริโภคและจำหน่าย กลุ่มฯ คอกวัว มีความรู้ความสามารถในการเลี้ยงปลาในบ่อดิน เป็นอาชีพเสริม และได้รับการส่งเสริมจากสำนักงานประมงจังหวัดในเวลาต่อมา

การปลูกพืชแซมในสวนมะพร้าว เพื่อใช้พื้นที่ว่างเปล่าในสวนมะพร้าว กลุ่มฯ แสงอรุณได้ขยายพื้นที่ปลูกหญ้าเลี้ยงสัตว์มากขึ้น และได้รับการส่งเสริมอย่างต่อเนื่องจากสถานีพัฒนาอาหารสัตว์ประจวบคีรีขันธ์ และ

ได้ปลูกพืชผักสวนครัวไว้บริโภคด้วย ส่วนกลุ่มฯคอกวัว ได้ปลูกพืชผักสวนครัวไว้บริโภคเช่นกัน และได้รับการสนับสนุนเมล็ดพันธุ์จากสำนักงานเกษตรอำเภอเมือง

การส่งเสริมการสร้างแปลงเพาะมะพร้าวเพื่อผลิตหน่อมะพร้าวจำหน่าย ยังไม่เห็นผลอย่างเป็นรูปธรรม เนื่องจากเป็นการเพาะหน่อมะพร้าวเพื่อแจกให้สมาชิกไปปลูก แต่ยังไม่ได้เพาะเพื่อจำหน่าย

4. เกษตรกรได้รับความรู้และเพิ่มประสบการณ์ในการทำสวนมะพร้าว จากการจัดอบรมและดูงาน และตระหนักถึงคุณค่าของมะพร้าวเนื่องจากสามารถผลิตเป็นผลิตภัณฑ์ที่หลากหลาย และจะปลูกมะพร้าวเพิ่มขึ้นจากเดิม จึงมีประชากรมะพร้าวในพื้นที่ จึงเป็นการอนุรักษ์พันธุ์มะพร้าวในพื้นที่เกษตรกร

5. การสำรวจ สองครั้ง มีระยะเวลาห่างกัน เพียง 20 เดือน จึงยังไม่เห็นความแตกต่างมากนักในด้านการเปลี่ยนแปลงชีวิตความเป็นอยู่ของเกษตรกร อย่างไรก็ตาม การดำเนินโครงการแก้ไขปัญหาความยากจน ได้นำประโยชน์มาสู่เกษตรกรชาวสวนมะพร้าว โดยได้การเริ่มต้นกิจกรรมต่าง ๆ ไว้เป็นตัวอย่งแก่เกษตรกรชาวสวนมะพร้าวอื่นที่ไม่ได้เข้าร่วมโครงการ ซึ่งเป็นเครื่องมือสำคัญสำหรับกลุ่มเกษตรกรในการช่วยตนเองและพัฒนาตนเองและกลุ่ม อย่างค่อยเป็นค่อยไปจนบรรลุเป้าหมาย พันความยากจนในอนาคต

เอกสารอ้างอิง

ปิญนุช นาคะ และ คณະ. 2551. สรุปโครงการแก้ไขปัญหาความยากจนของกลุ่มเกษตรกรชาวสวนมะพร้าวให้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นอย่างยั่งยืนของประเทศไทย ใน *เอกสารประกอบการสัมมนาสรุปโครงการฯ* วันที่ 25 กันยายน 2551 ณ ศูนย์วิจัยพืชสวนชุมพร ชุมพร. น. 17-39.

สำนักงานสถิติแห่งชาติ. 2553. การสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน ประมวลผลโดยสำนักพัฒนาฐานข้อมูลและตัวชี้วัดภาวะสังคม สศช. [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา

<http://www.nesdb.so.th/portals/o/tasks/eco-crowd/...xls> (พฤษภาคม 2553).

สำนักงานสถิติแห่งชาติ. 2553. การสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา http://www.service.nso.go.th/nso/nsopublish/service/survey/socio_sum_50.pdf (27 เมษายน 2553).

Batugal, P.A., E.C. Manohar, C.B. Carpio, and L.V. Sancha. 2007. Product Diversification and Biodiversity Conservation: A Community-Based Approach in Overcoming Poverty. *In Overcoming Poverty in Coconut Growing Communities Project, the 3rd Annual Project Meeting*. July 4-6, 2007. Hainan, China. The International Coconut Genetic Resources Network (COGENT)

Kruijssen, F. and M. Keizer. 2006. Guidelines for socioeconomic data gathering and analysis of the Overcoming Poverty in Coconut Growing Communities Project *In Training course on Socioeconomics and Participatory Approaches to Reduce Poverty in Coconut Growing Communities*. Bogor, Indonesia. June 15-17, 2006. The International Coconut Genetic Resources Network (COGENT). pp.28.

Manohar, E.C. 2007. Review of Performance and Impact Assessment Indicators for Poverty Reduction in Coconut Growing Communities Project. *In Overcoming Poverty in Coconut Growing Communities Project, the 3rd Annual Project Meeting*. Hainan, China. July 4-6, 2007. The International Coconut Genetic Resources Network (COGENT).

ภาคผนวก

ตารางที่ 1 ข้อมูลทั่วไป (Socio-economic Profile) ของเกษตรกร เมื่อเริ่มโครงการ และสิ้นสุดโครงการ

ชื่อกลุ่ม	กลุ่มเกษตรกรสถานะพร้าบ้านคอกวัว		กลุ่มเกษตรกรทำสวนแตงอูณ		กลุ่มเกษตรกรทำสวนมะพร้าวตำบลทุ่งคา	
	เม.ย. 2549	ธ.ค. 2550	เม.ย. 2549	ธ.ค. 2550	เม.ย. 2549	ธ.ค. 2550
จำนวนสมาชิกของกลุ่ม	64 คน	88 คน	47 คน	61 คน	52 คน	73 คน
เพศ (ชาย:หญิง)	ชาย 22 คน หญิง 42 คน	ชาย 35 คน หญิง 53 คน	ชาย 21 คน หญิง 26 คน	ชาย 25 คน หญิง 36 คน	ชาย 28 คน หญิง 24 คน	ชาย 24 คน หญิง 49 คน
จำนวนสมาชิก (%)	35% ของสมาชิก	36% ของสมาชิก	38% ของสมาชิก	41% ของสมาชิก	38% ของสมาชิก	42% ของสมาชิก
ในแก่มอายุของสมาชิกส่วนใหญ่	มีอายุ 41-50 ปี	มีอายุ 41-50 ปี	มีอายุ 41-50 ปี	มีอายุ 41-50 ปี	มีอายุ 41-50 ปี	มีอายุ 41-50 ปี
อายุเฉลี่ยของเกษตรกร	47 ปี	47 ปี	48 ปี	48 ปี	49 ปี	48 ปี
จำนวนสมาชิกในครัวเรือนโดยเฉลี่ย	4 คน	4 คน	5 คน	4 คน	4 คน	4 คน
สถานะ (% สมาชิกที่แต่งงาน)	แต่งงาน 97%	แต่งงาน 86% และ หย่าร้าง 8%	แต่งงาน 96%	แต่งงาน 87% และ หย่าร้าง 6%	แต่งงาน 100%	แต่งงาน 85% และ หย่าร้าง 9%
ระดับการศึกษา (ป.4-ป.6)	72%	72%	43%	43%	44%	44%
นับถือศาสนา (พุทธ)	พุทธ 100%	พุทธ 100%	พุทธ 75%	พุทธ 75%	พุทธ 100%	พุทธ 100%
			คริสต์ 25%	คริสต์ 25%		

ตารางที่ 2 ข้อมูลพันธุกรรมมะพร้าว (Genetic resources profile) เมื่อเริ่มโครงการ และสิ้นสุดโครงการ

ชื่อกลุ่ม	กลุ่มเกษตรกรมะพร้าวบ้านดอแก้ว		กลุ่มเกษตรกรทำสวนแสงอรุณ		กลุ่มเกษตรกรทำสวนมะพร้าวตำบลทุ่งคา	
	เม.ย. 2549	ธ.ค. 2550	เม.ย. 2549	ธ.ค. 2550	เม.ย. 2549	ธ.ค. 2550
พื้นที่ทั้งหมด (ไร่)	500.56	453	1,150.5	1,642.3	783.5	1,435
พื้นที่ปลูกมะพร้าวโดยรวม (ไร่)	5.84	6	1018.31	1586.50	434.88	759.0
พื้นที่ถือครองต่อครัวเรือนโดยเฉลี่ย (ไร่)	8.69	9.44	24.94	28.88	14.75	21.94
จำนวนต้นมะพร้าวเฉลี่ยต่อครัวเรือน	11 ต้นต่อครัวเรือน	-	570 ต้นต่อครัวเรือน	-	398 ต้นต่อครัวเรือน	-
จำนวนต้นมะพร้าวทั้งหมดของกลุ่ม	586 ต้น	1,012 ต้น	21,655 ต้น	33,828 ต้น	8,745 ต้น	13,476 ต้น
อายุเฉลี่ยของต้นมะพร้าว	11 ปี	-	30 ปี	-	31 ปี	-
ผลผลิตต่อปี โดยเฉลี่ยของพันธุ์ไทยพื้นเมือง	42 ผล/ต้น/ปี	-	42 ผล/ต้น/ปี	-	42 ผล/ต้น/ปี	-
พันธุ์มะพร้าวที่ปลูก	พันธุ์ไทยพื้นเมือง น้ำหอม	น้ำหอม กะโหลก หมูสีส้ม นาฬิกา สวี	ทับสะแก พันธุ์ไทย พื้นเมือง และน้ำหอม	ทับสะแก น้ำหอม ลูกผสมชุมพร2	พันธุ์ไทยพื้นเมือง น้ำหอม	น้ำหอม ทับสะแก ทะเลายร้อย สวี
แหล่งที่มาของหน่อพันธุ์มะพร้าว	ก่อนเข้าร่วมโครงการ 17% จากสวนตัวเอง, 21% จากในท้องถิ่น, 17% จากที่อื่น	ลูกผสม 1 (มาว่า) และพันธุ์ไทยพื้นเมือง	ก่อนเข้าร่วมโครงการ 23% จากสวนตัวเอง, 43% จากในท้องถิ่น, และ 7% จากที่อื่น	และพันธุ์ไทย พื้นเมือง	ลูกผสม 1 (มาว่า) และพันธุ์ไทยพื้นเมือง	ลูกผสม 1 (มาว่า) และพันธุ์ไทยพื้นเมือง
	ก่อนเข้าร่วมโครงการ 17% จากสวนตัวเอง, 21% จากในท้องถิ่น, 17% จากที่อื่น	มะพร้าวที่ปลูกใหม่ ช่วงเข้าร่วมโครงการ ได้หน่อพันธุ์จาก แปลงเพาะของกลุ่มฯ และศูนย์วิจัยพืชสวน ชุมพร	ก่อนเข้าร่วมโครงการ 23% จากสวนตัวเอง, 43% จากในท้องถิ่น, และ 7% จากที่อื่น	มะพร้าวที่ปลูก ใหม่ช่วงเข้าร่วม โครงการ ได้หน่อ พันธุ์จากแปลง เพาะของกลุ่มฯ และศูนย์วิจัยพืช สวนชุมพร	ก่อนเข้าร่วมโครงการ 8% จากสวนตัวเอง, 74% จากในท้องถิ่น, และ 2% จากที่อื่น	มะพร้าวที่ปลูกใหม่ ช่วงเข้าร่วมโครงการ ได้หน่อพันธุ์จาก แปลงเพาะของกลุ่มฯ และศูนย์วิจัยพืชสวน ชุมพร

ตารางที่ 3.1 ข้อมูลที่มาของรายได้ เมื่อเริ่มโครงการ เม.ย. 2549

ที่มาของรายได้	กลุ่มฯ คอกวัว	กลุ่มฯ แสงอรุณ	กลุ่มฯ ทุ่งคา
มะพร้าวแก่, มะพร้าวอ่อน, และผลิตภัณฑ์จากมะพร้าว	53,977.78	51,061.18	20,051.50
พืชที่ปลูกร่วมในสวนมะพร้าว	2,660.00	1,915.00	7,793.33
พืชที่ปลูกแยกจากสวนมะพร้าว	47,619.05	-	23,919.50
การเลี้ยงสัตว์	23,352.94	43,215.79	15,923.94
รายได้อื่นนอกเหนือจากสวนมะพร้าว เช่น การประมง	32,652.00	52,085.71	29,625.00
รายได้ที่ไม่ได้มาจากการเกษตร	33,244.44	48,800.00	41,400.00

ตารางที่ 3.2 สรุปข้อมูลรายรับต่อเดือนของครัวเรือนเกษตรกร จากการเก็บข้อมูล 12 เดือน (ก.ค.49 – มิ.ย.50)

ที่มาของรายได้	รายได้เฉลี่ย (บาท/ปี/ครัวเรือน)		
	กลุ่มฯ คอกวัว	กลุ่มฯ แสงอรุณ	กลุ่มฯ ทุ่งคา
มะพร้าวแก่	4,503.33	133,463.83	35,084.94
มะพร้าวอ่อน	90.00	6,558.33	58,906.80
ผลิตภัณฑ์จากมะพร้าว (หัตถกรรมกะลา มะพร้าวขาว น้ำมันมะพร้าวและอื่นๆ)	38,243.52	48,284.21	10,734.62
พืชที่ปลูกร่วมในสวนมะพร้าว	5,200.43	-	13,166.67
พืชที่ปลูกแยกจากสวนมะพร้าว (ข้าว ยางพารา กาแฟ)	36,300.00	-	67,100.00
พืชที่ปลูกแยกจากสวนมะพร้าว (กาแฟ)	-	-	114,000.00
พืชที่ปลูกแยกจากสวนมะพร้าว (ผัก-ผลไม้)	14,794.65	750.00	25,754.55
การเลี้ยงสัตว์ (วัว, สุกร)	18,115.00	19,636.36	16,770.59
รายได้อื่นนอกเหนือจากสวนมะพร้าว เช่น การประมง	-	57,068.75	42,607.14
รายได้ที่ไม่ได้มาจากการเกษตร เช่น รับจ้าง	547.83	-	30,759.62
เงินเดือน –สวัสดิการ	1,001.48	104,593.55	85,346.15
ค่าขาย	4,166.67	84,642.86	23,978.00
ค่าเช่า	-	55,800.00	-
รายรับจากบุตร-ธิดา	-	14,000.00	36,000.00

ตารางที่ 4 สรุปข้อมูลรายจ่ายต่อเดือนโดยเฉลี่ยของครัวเรือนเกษตรกร จากการสำรวจ ปี 2549 และการเก็บข้อมูล 12 เดือน (ก.ค.49 – มิ.ย.50)

รายการค่าใช้จ่าย (บาท/เดือน)	กลุ่มฯ คอกวัว		กลุ่มฯ แสงอรุณ		กลุ่มฯ พุงคา	
	เม.ย. 2549	เฉลี่ย 12 เดือน	เม.ย. 2549	เฉลี่ย 12 เดือน	เม.ย. 2549	เฉลี่ย 12 เดือน
ค่าอาหาร	3,080.00	1,478.96	388.75	2,473.14	4,184.60	2,531.87
การศึกษา	2,392.86	1,176.26	3,825.96	818.59	2,624.20	876.29
ค่ารักษาพยาบาล	246.00	153.33	1,916.92	1,494.40	266.00	224.11
ค่าใช้จ่ายอื่นๆ	2,300		8,153.85		3,968.75	
ค่าไฟฟ้า		221.10		463.01		277.48
ค่าน้ำประปา		54.40		83.82		74.99
ค่าโทรศัพท์		245.91		680.08		238.92
ค่าน้ำมันรถ		546.25		1591.18		727.54
ค่าถ่าน-แก๊ส		28.04		229.14		122.90
ค่านุ้ย ยา อื่นๆ		798.38		463.83		651.22
ชำระหนี้เงินกู้		331.10		1,221.04		2,167.76

ตารางที่ 5 ข้อมูลรายได้ของเกษตรกร (Income profile) และ การประเมินรายได้เทียบกับเส้นความยากจน
เมื่อเริ่มโครงการ และ สิ้นสุดโครงการ

รายการ	กลุ่มฯ คอกว๊ว		กลุ่มฯ แสงอรุณ		กลุ่มฯ พุงคา	
	เม.ย. 2549	ธ.ค. 2550	เม.ย. 2549	ธ.ค. 2550	เม.ย. 2549	ธ.ค. 2550
รายได้ของครัวเรือนต่อปี โดยเฉลี่ย (บาท/ปี)	69,833.28	114,790	57,940.92	144,662.30	40,929.04	114,218.75
	บาท/ปี หรือ	บาท/ปี หรือ	บาท/ปี หรือ	บาท/ปี หรือ 12,055.19	บาท/ปี หรือ	บาท/ปี หรือ 9,518.23
	5,819.44	9,565.89	4,828.41	บาท/เดือน	3,410.75	บาท/เดือน
	บาท/เดือน	บาท/เดือน	บาท/เดือน		บาท/เดือน	
รายได้ต่อหัวต่อปีโดย เฉลี่ย	31,924.54	30,936.03	55,190.39	67,267.81	71,788.23	28,289.40
% ผู้มีรายได้ต่อหัวต่อปี ในแต่ละช่วง						
1. มากกว่า 35,000 บาท	38.9	44.0	47.1	88.5	7.7	41.2
2. 28,000-35,000 บาท	9.3	13.3	11.8	9.1	3.8	14.1
3. 21,000-28,000 บาท	9.3	14.7	26.5	5.5	15.4	22.4
4. 14,000-21,000 บาท	25.9	9.3	5.9	0	30.8	15.3
5. 7,000-14,000 บาท	14.8	18.7	8.8	0	26.9	7.1
6. ต่ำกว่า 7,000 บาท	1.9	0.0	0	0	15.4	0
สัดส่วนคนจน (Poverty Incidence, %)	16.7	22.7	14.7	0.02	44.2	34.12
แหล่งที่มาของรายได้ (%)						
จากกิจกรรมการเกษตร	30.3	39.0	42.4	44.7	48.2	69.1
จากในสวน						
จากกิจกรรมการเกษตร	52.2	31.0	5.9	12.6	3.3	3.5
อื่น ๆ นอกสวน (Off farm)						
จากกิจกรรมที่ไม่ได้มา จากการเกษตร	17.5	30.0	51.7	42.8	48.5	27.3
(Non farm)						
รายได้จากกิจกรรม เกี่ยวกับมะพร้าว (%)	na	31.4	na	55.7	na	44.0